

บทความวิจัย (Research Article)

การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่อง วงดนตรีม้งคละ
ของสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
เพื่อสืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

Construction and Development of Training Program for Teachers
Entitled Mangkhla Band Course on Mangkhala Music Band of the
Office for Cultural Heritage of Local Wisdom of Lower Northern

อุทาน บุญเมือง^{1*} ประรภ แก้วเศษ² และยี่ง กิรติบุรณะ²

Uthan Boonmuang^{1*}, Prarop Kaoses², and Ying Kiratiburana²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวงดนตรีม้งคละ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่อง วงดนตรีม้งคละภาคเหนือตอนล่าง และ 3) เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่อง วงดนตรีม้งคละภาคเหนือตอนล่าง โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักดนตรีม้งคละ บุคลากรทางวัฒนธรรม ปราชญ์ท้องถิ่น และครูที่สอนดนตรีในสถานศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 99 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ส่วนประชากรที่ใช้ประชุมเชิงปฏิบัติการวิพากษ์หลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่อง วงดนตรีม้งคละ ได้แก่ ผู้บริหารด้านวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านวงดนตรีม้งคละ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรีม้งคละจำนวน 25 คน เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม แบบสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และนำเสนอผลการวิจัย โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Doctor of Philosophy Program in Cultural Science, Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University

² คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University

*Corresponding author; email: uthan.b@psru.ac.th

(Received: 26 June 2018; Revised: 8 July 2018; Accepted: 16 July 2018)

วงดนตรีม้งคละได้รับแบบอย่างมาจากเบญจดุริยางค์ของศรีลังกา โดยแพร่กระจายพร้อมกับศาสนาพุทธ ลัทธิลังกาวงศ์ มาขึ้นนครศรีธรรมราชจนถึงอาณาจักรสุโขทัย แต่เดิมใช้ชื่อว่าวงม้งคละตามแบบอย่างของศรีลังกา ต่อมาเรียกว่าวงปึกลองบ้าง วงม้งคละบ้าง ขึ้นอยู่กับพื้นที่ เป็นวงดนตรีที่แพร่กระจายอยู่บริเวณภาคเหนือตอนล่าง ด้านสภาพปัญหาและความต้องการความจำเป็นในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู พบว่าส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม วงดนตรีม้งคละเนื่องจากสภาพดนตรีม้งคละในปัจจุบันขาดผู้สืบทอด วาระโอกาสในการใช้งานดนตรีม้งคละลดน้อยลง และปัญหารายวิชาดนตรีในหลักสูตรสถานศึกษาขาดองค์ความรู้และกลวิธีการบรรเลงดนตรีม้งคละที่ถูกต้อง และด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่อง วงดนตรีม้งคละเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมครูที่สร้างและพัฒนาขึ้นมีประโยชน์สำหรับครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในด้านความถูกต้องของเนื้อหาสาระ จัดลำดับเนื้อหาสาระ ที่เหมาะแก่การเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติจริง ใช้วิธีการสอนแบบกระตุ้นแรงจูงใจเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถศึกษาพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตัวเอง

คำสำคัญ: ดนตรีม้งคละ การสร้างและพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาภาคเหนือตอนล่าง

Abstract

The objective of this research were 1) to study the history of Mangkhla band in the lower Northern area, 2) to study a problem condition and needs of construction and development of training program entitled Mangkhla band of the lower Northern Thailand and 3) to create and develop a training program entitled Mangkhla band of the lower Northern Thailand by using qualitative research. The samples of this study were 99 people including Mangkhla musicians, cultural people, philosophers, teachers in academic institutes in the lower Northern area by purposive sampling. The samples were 25 people in workshop for training course criticism of teachers entitled Mangkhla band including cultural executive, Mangkhla band expert, course and teaching professional and relevant people in Mangkhla band. Research tools were basic questionnaire, structured interview, in-depth interview, participatory and non-participatory observation, focus group and workshop. Data analysis and presentation of research result using analytical description method.

The results were found that Mangkhla band had received a role model from 5 instruments of Sri Lanka via Nakhon Si Thammarat to Sukhothai Kingdom. In the past their name was Mangkhla band based on Sri Lanka and then was called Pee-Klong band or Mangkhla band depends on the areas where they were played in the Lower Northern Thailand. In terms of a problem condition and needs of construction and development of training program were found that most people need to create and develop course training in Mangkhla band. Due to the fact that they lack of musicians recently, the decreasing

performance opportunity, the subject in academic institute does not have knowledge and music playing correctly. In terms of creation and development a training program entitled Mangkhla band of the lower Northern Thailand to conserve this local wisdoms, it was found that the this workshop was beneficial in terms of correct content, content sequencing suitable for students learning and practicing by utilizing various motivational instructions and they can develop themselves continually.

Keywords: Mangkhla band, Construction and development of training program, Local wisdom of Lower Northern Thailand

บทนำ

มั่งคละเป็นวงดนตรีพื้นบ้าน ที่ปรากฏให้พบเห็นในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย โดยพบมากที่สุด ในเขตจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์ วงมั่งคละประกอบด้วยเครื่องดนตรี คือ ปี่ กลองมั่งคละ กลองยี่น กลองหลอน ข้อง ฉาบยี่น ฉาบหลอน และกรับ บทบาทหน้าที่ในการรับใช้สังคมของวงดนตรีมั่งคละ มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การแห่ ประกอบพิธีกรรมและงานในเทศกาลต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และใช้ประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานมงคล เช่น งานตรุษสงกรานต์ งานกฐิน งานผ้าป่า งานบวช และงานอวมงคล เช่น งานศพ เป็นต้น

สภาพปัญหาปัจจุบันแนวโน้มวงดนตรีมั่งคละมีความนิยมลดลง เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น ขาดผู้สืบทอด รายได้ไม่พอต่อค่าใช้จ่าย งานลดน้อยลง และสังคมหันไปนิยมวงดนตรีประเภทอื่นแทน รวมทั้งปัจจุบันคนทั่วไปรู้จักวงดนตรีมั่งคละน้อยมาก เพราะในปัจจุบันวงมั่งคละมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมน้อยลง และขาดการสนับสนุนจากหลาย ๆ ฝ่าย ซึ่งในอนาคตวงมั่งคละอาจจะสูญหายไปจากสังคมได้ ดังคมกริช การินทร์ (2555) กล่าวว่าปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลให้วงดนตรีมั่งคละได้รับความนิยมน้อยลง คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านความเชื่อและค่านิยมของคนไทย และในการสร้างเครื่องดนตรีมั่งคละนั้น จากเดิมเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาพบว่ามีการทำเครื่องดนตรีลดน้อยลงมาก ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าวงดนตรีมั่งคละนั้น มีเล่นจำกัดในวงเฉพาะ บทเพลงที่บรรเลงก็เหลือน้อยลง ปัจจุบันการหลงใหลเข้ามาของวัฒนธรรมของชาติอื่น ๆ ได้ทำให้ดนตรีมั่งคละได้รับความสนใจน้อยลง จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุน และเผยแพร่ดนตรีมั่งคละอย่างจริงจัง เช่น หน่วยงานทางการศึกษา และหน่วยงานทางวัฒนธรรม โดยศึกษาและถ่ายทอดทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติในเชิงลึก

การอนุรักษ์ และสืบทอดวงมั่งคละนั้น ทุกภาคส่วนควรใช้สาระสำคัญในกลไกอัตลักษณ์วัฒนธรรม ปี่กลองมั่งคละ เป็นเครื่องมือในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน และองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัด ควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในเชิงคุณค่า สนับสนุนฟื้นฟูดนตรีปี่กลองมั่งคละให้เกิดการรับรู้ต่อชุมชน ในฐานะดนตรีในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ทางพระพุทธศาสนา และสร้างการถ่ายทอดความรู้และการส่งต่ออัตลักษณ์ปี่กลองมั่งคละอย่างเป็นระบบ (พระมหาเทวประภาส มากคล้าย, 2558) ดังนั้น สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม นับเป็นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่ง พ.ศ. 2553

กระทรวงวัฒนธรรมได้ยกให้ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เป็นศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน โดยมีเป้าหมายหลักในการเสริมสร้างแหล่งเรียนรู้ และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ครอบครัว ชุมชน และสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนด้วยมิติวัฒนธรรม โดยระบบคุณค่าทางวัฒนธรรม คุณธรรมจริยธรรมตามหลักของพุทธศาสนา การเกิดจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตน นำมาพัฒนาและแก้ไขปัญหาในชุมชน

จากความสำคัญของสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวงดนตรีม้งคละภาคเหนือตอนล่าง ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีม้งคละ นำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน และฝึกอบรมครู ตลอดจนนำหลักสูตรฝึกอบรมวงดนตรีม้งคละที่เป็นต้นแบบวงดนตรีม้งคละภาคเหนือตอนล่าง ที่ถูกต้อง เหมาะสม และมีมาตรฐานในการบรรเลง ไปใช้เป็นเครื่องมือ หรือฐานข้อมูลในการศึกษาดนตรีของภาคเหนือตอนล่าง และสถานศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง อาจมีการนำหลักสูตรวงดนตรีม้งคละประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อนึ่งผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการศึกษาที่ยั่งยืน เป็นการอนุรักษ์สืบสานด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาภาคเหนือตอนล่างและของชาติให้สืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ของวงดนตรีม้งคละ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็น ในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีม้งคละ เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง
3. เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีม้งคละ เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

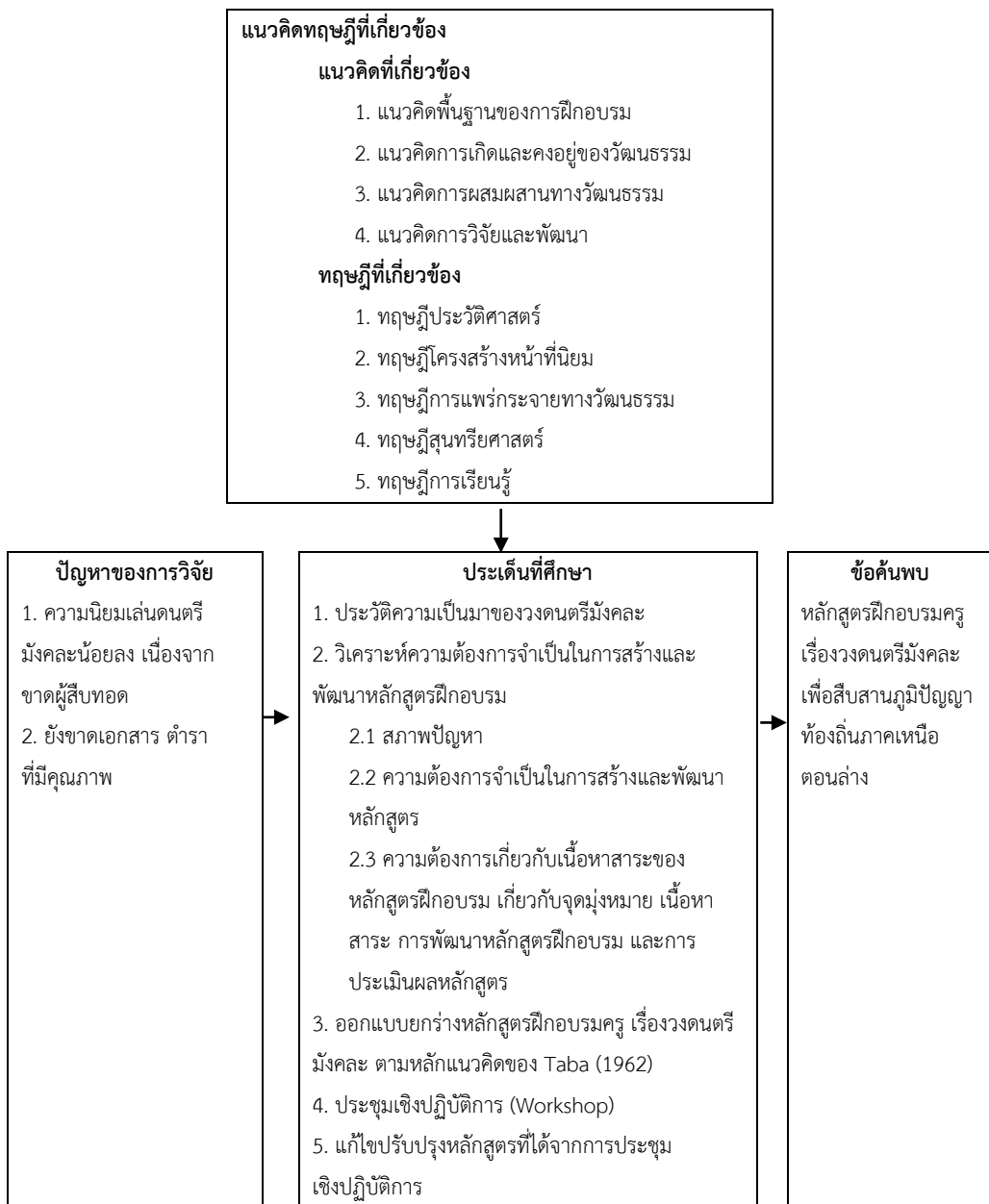
ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยไว้ ดังนี้
 - 1.1 ศึกษาประวัติความเป็นมา ของวงดนตรีม้งคละ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง
 - 1.2 ศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีม้งคละ
 - 1.3 สร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่อง วงดนตรีม้งคละเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง
2. วิธีการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ
3. ระยะเวลาการวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาดังแต่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2557–15 กรกฎาคม พ.ศ. 2557
4. พื้นที่ในการศึกษาวิจัยใช้วิธีการเจาะจง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก เป็นพื้นที่แรกเนื่องจากจังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดที่มีวงดนตรีม้งคละมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีจำนวน 14 วง จังหวัดสุโขทัยเป็นพื้นที่ที่ 2 เนื่องจากจังหวัดสุโขทัยเป็นจังหวัดที่มีวงดนตรีม้งคละมากเป็นอันดับ 2 ในเขต

ภาคเหนือตอนล่าง มีจำนวน 7 วง และจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นพื้นที่ที่ 3 เนื่องจากจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นจังหวัดที่มีวงดนตรีม้งคละมากเป็นอันดับ 3 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีจำนวน 6 วง ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการคัดเลือกวงม้งคละที่ทำการศึกษจังหวัดละ 2 วง โดยคัดเลือกจากวงม้งคละที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานที่สุด และวงม้งคละที่ยังรักษารูปแบบการบรรเลงแบบดั้งเดิมมากที่สุด ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้น

5. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้กำหนดดังต่อไปนี้ กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรีม้งคละในเขตภาคเหนือตอนล่างทั้ง 3 จังหวัด คือ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุดรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจงจากทั้ง 3 จังหวัด โดยกลุ่มที่ 1 ได้แก่ กลุ่มผู้รู้จำนวน 12 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 27 คน กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 60 คน จาก 3 จังหวัด คือ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุดรดิตถ์ การสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวงดนตรีม้งคละ ส่วนกลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้บริหารด้านศิลปวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านวงดนตรีม้งคละ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรีม้งคละจำนวน 25 คน เพื่อประชุมเชิงปฏิบัติการวิพากษ์หลักสูตรฝึกอบรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมีดังนี้ 1) แบบสำรวจ 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 3) แบบสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก 4) แบบสังเกต แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม 4) แบบสนทนากลุ่ม และ 5) การประชุมเชิงปฏิบัติการ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีการเก็บข้อมูลดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

3. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งที่เป็นเอกสารและหลักสูตร มาทำการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ทั้งแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม มาทำการจำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ข้อมูลแต่ละประเภทที่ตั้งไว้ และตรวจสอบข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วน เพียงพอหรือไม่ 2) นำข้อมูลที่ได้จากการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามแต่ละประเภท 3) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และจุดอ่อน จุดแข็งโอกาส และแนวทางการสืบสาน เกี่ยวกับวงดนตรีม้งคละ ทั้งการวิเคราะห์จากเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม 4) ออกแบบและยกร่างหลักสูตรฝึกอบรมวงดนตรีม้งคละ ตามหลักแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ Tabo (1962) 5) ประชุมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่อง วงดนตรีม้งคละ และ 6) แก้ไขปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีม้งคละที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมครูที่สมบูรณ์

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ พร้อมตารางและภาพประกอบ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเรื่อง วงดนตรีม้งคละเพื่อสืบสาน วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของวงดนตรีม้งคละ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง วงดนตรีม้งคละเป็นวงดนตรี พื้นบ้านในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยแบ่งเป็น 2 ข้อดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาจากร่องรอยหลักฐานจากการค้นคว้าจากเอกสาร พบว่า วงม้งคละได้รับ แบบอย่างมาจากศรีลังกา ปรากฏในหลักศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 และ 2 ได้บ่งบอกอย่างชัดเจนว่าสุโขทัย มีความสัมพันธ์กับบ้านเมืองต่าง ๆ ที่ร่วมสมัยภายนอกมากมาย ทั้งทางเหนือ ทางตะวันออก และทางตะวันตก ในขณะเดียวกันทางใต้มีความสัมพันธ์กับเมืองแพร่ศรีราชา เมืองสุพรรณภูมิ เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี เรื่อยลงไปจนถึงเมืองนครศรีธรรมราช และคาบสมุทรมลายู หลักฐานสำคัญอีกประการหนึ่ง คือการแพร่กระจาย ทางวัฒนธรรมเมื่อครั้งที่มีการนำศาสนาพุทธมหายานมาเผยแผ่แด่กษัตริย์แห่งอาณาจักรสุโขทัย ในสมัย พ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. 1820-1860) มีพระภิกษุจากลังกาเดินทางเข้าสู่สยามประเทศพ่อขุนรามคำแหง ได้ทรงทราบถึงกิตติศัพท์ที่เลื่องลือของพระพุทธศาสนา จึงได้ทรงขอให้พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช แต่งตั้งราชทูตเพื่ออัญเชิญพระราชาสาสน์ไปขอประทานพระพุทธ สิทฺธิจากเจ้ากรุงลังกา และเนื่องจากเมืองทั้งสองมีการติดต่อสัมพันธ์อยู่กับลังกาอย่างใกล้ชิด จึงเป็นไปตาม พระราชประสงค์ เมื่ออัญเชิญมาประดิษฐานที่นครศรีธรรมราช ได้มีการจัดงานพิธีสมโภชใหญ่โตเป็นเวลา 7 วัน พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชได้ให้ช่างท้องถิ่นจำลองไว้บูชา 1 องค์ พ่อขุนรามคำแหงได้เสด็จไปรับพระพุทธ สิทฺธิที่นครศรีธรรมราชด้วยพระองค์เอง แล้วทำการอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ ณ กรุงสุโขทัย ข้อความข้างต้นสามารถ สันนิษฐานได้ว่า มีการปะทะสังสรรค์กันทางด้านศาสนา และศิลปวัฒนธรรมระหว่างกรุงสุโขทัยกับศรีลังกาอย่าง

แน่นอน ซึ่ง เหตุผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดของสุจิตต์ วงษ์เทศ (2530) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า ร่องรอยแห่งความเชื่อนี้มีความสัมพันธ์กับการบรรเลงมโหรีของศรีลังกา ที่ใช้ในการตีระฆังบูชาพระเขี้ยวแก้ว เพื่อเป็นพุทธานุชา ซึ่งรูปแบบวงดนตรีในลักษณะวงมโหรีของชาวศรีลังกานั้น ยังเป็นรูปแบบที่ปรากฏให้พบเห็นโดยทั่วไปในประเทศอินเดียตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งล้วนแต่มีจุดประสงค์หลัก คือ เพื่อแห่แหน และการเฉลิมฉลองด้วยกันทั้งสิ้น ในอดีตนั้นวงดนตรีลักษณะนี้ ปรากฏหลักฐานทางวรรณกรรม เช่น ในพระไตรปิฎก รามเกียรติ และ มหาภารตยุทธ หลักฐานทางจิตรกรรมฝาผนังที่ถ้ำอชันตะ ในปัจจุบันพบวงดนตรีที่มีรูปแบบและลักษณะที่คล้ายคลึงกับวงมโหรีบริเวณประเทศไทย ประเทศศรีลังกา และประเทศอินเดีย เครื่องดนตรีประกอบด้วย กลอง ฆ้องเหม่ง และปี่ลั่นคู่ ซึ่งวงดนตรีดังกล่าวนี้ชาวอินเดียนิยมใช้บรรเลงในขบวนแห่เฉลิมฉลองในเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและงานรื่นเริงทั่วไป ได้แก่ วงปี่ฉวาทะของรัฐโอริสสา วงนายยันทิเมลัมของ รัฐทมิฬนาฑู

1.2 ประวัติความเป็นมาจากการสัมภาษณ์ลงพื้นที่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มังคละเป็นวงดนตรีที่เกิดขึ้นในบริเวณเขตภาคเหนือตอนล่างอยู่แล้วซึ่งนิยมเล่นกันอยู่อย่างแพร่หลายในกลุ่มแม่น้ำน่านและเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้านดนตรี ซึ่งกล่าวได้ว่าดนตรีมังคละมักจะนิยมเล่นแถบกลุ่มแม่น้ำน่านซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกัน เช่น อำเภอพรหมพิราม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และอำเภอองไกรลาศ อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ฯลฯ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ประโยชน์ ลูกพลับ (2557) ประธานชมรมดนตรีพื้นบ้านมังคละจังหวัดพิษณุโลก ได้กล่าวถึงความเป็นมาว่าหลักฐานที่สำคัญ ได้แก่ จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กล่าวว่าพบวงดนตรีมังคละบริเวณวัดศักดิ์นํ้ามัน นับเป็นหลักฐานชิ้นเดียวที่มีความสำคัญกับความเป็นมาเกี่ยวกับวงดนตรีมังคละในจังหวัดพิษณุโลกอย่างยิ่ง ด้านการสืบทอดวงมังคละในจังหวัดพิษณุโลกนายประโยชน์ ลูกพลับ ถือว่าเป็นสายวงดนตรีมังคละที่มีความเก่าแก่ที่สุดในจังหวัดพิษณุโลก สามารถสืบค้นและรวบรวมเชื่อมโยง ปรากฏว่ามีการสืบทอดมา 4 รุ่น ดังนี้ 1) นายเพิ่ม เมืองมา 2) นายพรต คชนิล 3) นายทองอยู่ ลูกพลับ และ 4) นายประโยชน์ ลูกพลับ (ผู้สืบทอดรุ่นปัจจุบัน)

สำหรับการสืบทอดวงปี่กลองที่ตำบลไกรใน อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยซึ่งถือว่าเป็นสายที่ สืบทอดวงดนตรีมังคละที่มีความเก่าแก่ที่สุดในจังหวัดสุโขทัย สามารถสืบค้นและรวบรวมเชื่อมโยงได้ ปรากฏว่ามีการสืบทอดประมาณ 5 รุ่นชั่วอายุคน ดังนี้ 1) นายจ้อย ไม่ทราบนามสกุล เป็นผู้เล่นมังคละรุ่นแรก 2) นายม่วง บานเช้า 3) นางหลิม บานเช้า 4) นางบุตร สายสร้อยเงิน ได้สืบทอดมาจากนางหลิม บานเช้า 5) นายจ่าย สายสร้อยเงิน ได้สืบทอดมาจากนางบุตร สายสร้อยเงิน ผู้เป็นมารดา และ 6) นายเคียง ชำนิ ได้รับการสืบทอดมาจากนายจ่าย สายสร้อยเงิน วงที่มีความเก่าแก่อีกวงหนึ่งในจังหวัดสุโขทัย ได้แก่ วงมังคละในตำบลบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีการสืบทอดมาชั่วหลายอายุคน โดยมีการสืบทอดมาจากพ่อแก่เฟื่อง เป็นทหารเดินทางมาจากจังหวัดพิษณุโลก ผู้นำวงปี่กลองมาถ่ายทอดให้ชาวตำบลบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย จากคำบอกเล่าของสุวรรณโรจน์ (2557) โดยนายสุวรรณ กล่าวว่า วงมังคละบ้านสวนมีการสืบทอดมาประมาณ 7 รุ่น รวมทั้งรุ่นปัจจุบัน ดังนี้ 1) นายเฟื่อง ไม่ทราบนามสกุล 2) นายนิล แก้ววิเชียร 3) รุ่นที่ 3 ยังมีการสืบทอดอยู่แต่ไม่ทราบชื่อผู้ควบคุมวง 4) นายไสว เหลี่ยมไทย 5) นายแวน สุวรรณโรจน์เกิด พ.ศ. 2473

6) นายบุญมา ทองมา และ 7) นายสุวัฒน์ สุวรรณโรจน์ โดยนายสุวัฒน์ ได้กล่าวว่านายเฟื่องเป็นชาวจังหวัดพิษณุโลกได้เป็นผู้นำวงมโหรีมาถ่ายทอด และนายเฟื่องเกิดในสมัยสงครามเวียงจันทน์ ได้นำฆ้องที่ตนยังใช้บรรเลงอยู่ในปัจจุบันมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วงดนตรีมโหรีในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ อาจพอลำดับได้ว่าเริ่มมีการก่อตั้งวงตั้งแต่

1) นายยอด แสงอรุณ 2) นายเพชร แสงอรุณ 3) นายบุญลือ ขำทอง 4) นายกระทรวง สิ้นหลักร้อย เป็นผู้ดูแลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 และ 5) นายเสมียน เนื่อนัย เป็นผู้รักษาการควบคุมวงดนตรีมโหรีมาจนถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุปว่า วงดนตรีมโหรีเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากศรีลังกาโดยการเข้ามาสู่นครศรีธรรมราชและเดินทางมาทางน้ำ เนื่องจากการสำรวจลงพื้นที่ต่าง ๆ ผู้วิจัยได้พบร่องรอยทางวัฒนธรรมทางดนตรีประเภทนี้ที่มีความคล้ายคลึงกันแพร่กระจายอยู่ในทั่วประเทศไทย คือ ลักษณะของเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงจะเน้นปี่และกลอง ซึ่งแต่ละเขตพื้นที่จะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้ วงตึบแก่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ วงกาหลอของภาคใต้ ตี่โนงของภาคเหนือ วงดุ่มโหม่งและวงกันตรึมของภาคอีสาน สำหรับวงดนตรีมโหรีจากร่องรอย ผู้วิจัยได้สืบหาประวัติความเป็นมาจากบุคคลเพื่อหาจุดกำเนิดวงดนตรีของแต่ละจังหวัดพบว่า จังหวัดสุโขทัยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานที่สุด เนื่องจากพบว่ามีการเล่นดนตรีชนิดนี้มาแล้วประมาณราว พ.ศ. 2345 ซึ่งเป็นช่วงอายุเกิดของ นายจ้อย ไม่ทราบนามสกุล ผู้ก่อตั้งวงดนตรีมโหรีในจังหวัดสุโขทัยมาจนถึงปัจจุบัน การประสมวงมโหรีจะประกอบไปด้วย ปี่มโหรี กลองมโหรี กลองยืน กลองหลอน ฉาบ โหม่งมโหรี ดังที่ปรากฏในภาพ 2

ภาพ 2 การประสมวงมโหรีภาคเหนือตอนล่าง

2. ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่อง วงดนตรีม้งคละ เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

2.1 ศึกษาสภาพปัญหาในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีม้งคละเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

ตาราง 1 สภาพปัญหาเกี่ยวกับวงดนตรีม้งคละภาคเหนือตอนล่าง

สภาพปัญหาของวงดนตรีม้งคละในอดีต	พบว่า วงดนตรีม้งคละจะสืบทอดการบรรเลงในเฉพาะครอบครัว เวลาว่างที่จะมาเล่นดนตรี มีน้อยเนื่องจากส่วนใหญ่ชาวบ้านประกอบอาชีพทางการเกษตร การประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอ การบันทึกโน้ตของแต่ละบุคคลก็ไม่ตรงกัน หรืออาจไม่มีเลย และการถ่ายทอดการบรรเลงถ่ายทอดแบบ ใช้ปากนอยเป็นเสียง (ใช้ปากร้องเป็นเสียงดนตรี) และการบรรเลงนั้น ส่วนใหญ่จะเน้นการบรรเลงแบบต้นสด (ผู้บรรเลงคิดทำนองการบรรเลงอย่างอิสระ) ผู้ที่ไม่มีไหวพริบหรือไม่มีพื้นฐานด้านดนตรีมาก่อนอาจเกิดการท้อแท้ในการฝึกฝน
สภาพปัญหาของวงดนตรีม้งคละในปัจจุบัน	พบว่า ขาดผู้สืบทอดอย่างจริงจัง เยาวชนหันไปนิยมเล่นดนตรีตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ โอกาสในการบรรเลงก็ลดน้อยลง ผู้คนส่วนใหญ่มองว่าเป็นวัฒนธรรมล้าหลัง การว่าจ้างด้วยราคาที่ไม่ค่อนข้างถูก นักแสดงอาศัยใจรักเท่านั้น ดนตรีม้งคละเป็นเพียงอาชีพเสริม งานประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เคยใช้วงดนตรีม้งคละบรรเลงเปลี่ยนแปลงเป็น แตรวง กลองยาว แคนวงมาบรรเลงในงานแทนวงดนตรีม้งคละ ดนตรีม้งคละค่อนข้างฟังยาก วงดนตรีม้งคละไม่มีเสียงเบสเหมือนกับวงดนตรีตะวันตก หรือวงดนตรีประเภทอื่น ๆ กระแสนิยมเพลงป๊อปมีมากขึ้น
สภาพปัญหาของวงดนตรีม้งคละในอนาคต	พบว่าวงม้งคละอาจจะหายไปถ้าไม่มีการอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบทอด หรือจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม หรือหลักสูตรท้องถิ่น ให้กับสถานศึกษา ผู้บรรเลงไม่มีความรู้ในการบรรเลง หรือธรรมชาติของเสียงเครื่องดนตรีที่ตนบรรเลงอย่างถ่องแท้ จึงทำให้ขาดความไพเราะจะทำให้ผู้สนใจวงม้งคละน้อยลงและหายไปทีละคน การสร้างมาตรฐานทักษะในการบรรเลง และมาตรฐานเครื่องดนตรี วงม้งคละ อาจจะมีเสียงไพเราะขึ้น ส่งผลให้คนมีความสนใจ ในดนตรีพื้นบ้านยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีผู้จัดทำขึ้น
จุดอ่อนของวงดนตรีม้งคละ	พบว่าขาดผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติดนตรีม้งคละที่ลึกซึ้ง การบรรเลงดนตรีจึงทำให้ขาดความไพเราะไม่น่าฟังเท่าที่ควร การถ่ายทอดเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากผู้บรรเลงจำเป็นต้องใช้ทักษะ ที่เรียกว่าการต้นสด หรือ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการบรรเลง ขาดขั้นตอนการถ่ายทอดที่เป็นระบบ ผู้เรียนเกิดการท้อแท้ ในการเรียนและเลิกเรียนกลางคันเป็นจำนวนมาก ความเข้าใจค่อนข้างน้อย เครื่องดนตรีบางชิ้น เสียงเบาเกินไป เครื่องดนตรีบางชิ้น

	เสียงดังเกินไป ขาดความสมดุลในการบรรเลงทำให้บางครั้งอาจทำให้ขาดความไพเราะเครื่องดนตรีควรตั้งเสียงให้มาตรฐานเพื่อให้เกิดความไพเราะ เนื่องจากเสียงกลองมักดังบ้างหยาบบ้าง ผู้บรรเลงมักจะไม่มีอาการซ้อมบ้าง และผู้สืบทอดสืบสานน้อยลง
จุดแข็งของวงมโหรี	พบว่า จังหวะหน้าทับของมโหรีมีความหลากหลายเครื่องดนตรีในวงมโหรีมีเอกลักษณ์เฉพาะตน
อุปสรรคของการอนุรักษ์สืบทอดวงดนตรีมโหรี	พบว่า ขาดการประชาสัมพันธ์ การนำเสนออย่างจริงจัง และขาดการส่งเสริมอย่างจริงจัง จากหน่วยงานราชการ ยังไม่มีความร่วมมือกับระดับจังหวัดหรือระดับภาคที่จะเข้ามาดำเนินการเพื่อส่งเสริมวงดนตรีมโหรีให้เป็นนโยบายระดับภาคเหนือตอนล่าง ควรให้มีการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่หน่วยงานสถานศึกษาทั้งในภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นเครื่องนำพาในการส่งเสริมวงดนตรีมโหรีสืบต่อไป

2.2 ความต้องการในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่อง วงดนตรีมโหรีเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

ตาราง 2 ความต้องการในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู

ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม	พบว่าต้องการให้หน่วยงานใดเก็บรวบรวมองค์ความรู้ของวงดนตรีมโหรีทั้ง 3 จังหวัด เพื่อนำมาใช้ในการฝึกอบรมอย่างจริงจัง เพื่อให้ครูมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติเครื่องดนตรีในวงมโหรีได้แล้ว จะสามารถนำองค์ความรู้ไปขยายถ่ายทอดให้กับเด็กนักเรียน นักศึกษา ปัจจุบันวงมโหรีเริ่มที่จะน้อยลง แต่ก็ยังมีการอนุรักษ์ไว้โดยผู้เฒ่าชาวยาวบ้าน ควรจะจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อกระจายองค์ความรู้สู่สถาบันการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอด
ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู	พบว่า ครูที่ทำหน้าที่สอนขาดเทคนิค ตำรา และสื่อต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสม ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน ครูมาบรรจุเพื่อทำหน้าที่ในการสอนดนตรีในเขตภาคเหนือตอนล่าง บางท่านมีภูมิปัญญาจากพื้นที่อื่น ทำให้ขาดองค์ความรู้ในเรื่องดนตรีท้องถิ่น โดยเฉพาะวงดนตรีมโหรีเป็นดนตรีท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง นิยมแสดงกันในท้องถิ่น และนักเรียนส่วนใหญ่ก็มาจากท้องถิ่น ดังนั้น มโหรีเป็นสิ่งที่จะต้องอยู่ในหลักสูตรท้องถิ่นด้วย

2.3 ความต้องการเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของหลักสูตร

ตาราง 3 ความต้องการเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของหลักสูตร

จุดมุ่งหมายหลักสูตร ฝึกอบรม	พบว่า ควรเป็นหลักสูตรที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการถ่ายทอดให้กับผู้เรียนได้จริง เพื่อให้ผู้ฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวงจรดนตรีม้งคละ และสามารถปฏิบัติวงจรดนตรีม้งคละได้จริง
กิจกรรมและเนื้อหาของการฝึกอบรม	พบว่า กิจกรรมและเนื้อหาของการฝึกอบรม ได้แก่ 1) การประสมวงดนตรีม้งคละ 2) การแต่งกายและโอกาสในการบรรเลงของวงดนตรีม้งคละ 3) ส่วนประกอบและระบบเสียงเครื่องดนตรีในวงม้งคละ 4) บทบาทหน้าที่ในการบรรเลงของเครื่องดนตรีในวงม้งคละ 5) พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับวงดนตรีม้งคละ 6) ประวัติความเป็นมาวงดนตรีม้งคละภาคเหนือตอนล่าง และ 7) ฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีในวงม้งคละ
ระยะเวลาของการฝึกอบรม	พบว่า ระยะเวลาของการฝึกอบรมวงดนตรีม้งคละสำหรับครู ประมาณ 3 วัน
คุณลักษณะของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม	พบว่า คุณลักษณะของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรเป็นครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นครูที่มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรี หรือ ผู้ที่สนใจวงดนตรีม้งคละ เพื่อเข้ารับการฝึกอบรม
คุณลักษณะของวิทยากรในการฝึกอบรม	พบว่า คุณลักษณะของวิทยากรฝึกอบรมควรมีความรู้ในเรื่องไม้กลองม้งคละได้เป็นอย่างดี ปฏิบัติเครื่องดนตรีในวงม้งคละได้ทุกชิ้น ควรจัดวิทยากรเป็นทีมอย่างน้อย 2-3 คน เพื่อให้เพียงพอต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากรควรเป็นผู้ที่มีความรู้จริง มีความสามารถ อบรมด้วยบรรยากาศสนุกสนาน
ลักษณะสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม	พบว่า ลักษณะสื่ออุปกรณ์ที่ต้องการให้นำมาใช้ในการฝึกอบรมครั้งนี้ ได้แก่ วิดีทัศน์เครื่องดนตรีในวงม้งคละที่เพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าร่วมการอบรม
ลักษณะการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม	พบว่า ลักษณะการวัดและประเมินผลที่ต้องการให้ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจ ข้อสอบแบบปรนัย และการสังเกตการทำกิจกรรมต่าง ๆ การแสดงออกทางพฤติกรรม

3. การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวงดนตรีม้งคละเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีม้งคละ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และวิธีการบรรเลงต่าง ๆ ที่ได้จากการลงพื้นที่จริง และศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็นตามสภาพในปัจจุบันในตอนี่ 2 มาวิเคราะห์เพื่อนำปัญหาความต้องการจำเป็นดังกล่าวมาสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม วงดนตรีม้งคละ ซึ่งหลักสูตรมีเนื้อหาสาระสำคัญดังต่อไปนี้ หน่วยที่ 1 ประวัติความ

เป็นมาวงดนตรีม้งคละภาคเหนือตอนล่าง หน่วยที่ 2 ส่วนประกอบและระบบเสียงเครื่องดนตรีในวงม้งคละ หน่วยที่ 3 บทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรีในวงม้งคละ หน่วยที่ 4 การประสมวงดนตรีม้งคละ หน่วยที่ 5 พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับวงดนตรีม้งคละ หน่วยที่ 6 การแต่งกายและโอกาสในการบรรเลงของวงดนตรีม้งคละ หน่วยที่ 7 ฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีในวงม้งคละเพลงไม้หนึ่ง หน่วยที่ 8 ฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีในวงม้งคละเพลงไม้สอง หน่วยที่ 9 ฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีในวงม้งคละเพลงไม้สาม และ หน่วยที่ 10 ฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีในวงม้งคละเพลงไม้สี่ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีม้งคละ จัดทำขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในการใช้ความรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุตามความมุ่งหมายของแต่ละหัวข้อ หลักสูตรฝึกอบรมนี้ประกอบไปด้วย แนวคิด จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ วิธีการและ กิจกรรม ในการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม ใบความรู้ การวัดผลและการประเมินผล โดยผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม จัดทำหลักสูตรฉบับร่าง

ภาพ 3 ประชุมเชิงปฏิบัติการวิพากษ์หลักสูตรฝึกอบรม

จากภาพ 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบเนื้อหาโดย ผู้รู้เรื่องดนตรีม้งคละ ผู้ปฏิบัติดนตรีม้งคละ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาเกี่ยวกับดนตรี ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา และนำหลักสูตรดังกล่าวมาประชุมเชิงปฏิบัติการวิพากษ์หลักสูตร และนำข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ มาแก้ไขปรับปรุงจนพัฒนามาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมวงดนตรีม้งคละที่สมบูรณ์ มีประโยชน์สำหรับครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในด้านความถูกต้องของเนื้อหาสาระ จัดลำดับเนื้อหาสาระ ที่เหมาะแก่การเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติจริง ใช้วิธีการสอนแบบกระตุ้นแรงจูงใจเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถศึกษาพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตัวเอง

สรุปและอภิปรายผล

1. ประวัติความเป็นมาของวงดนตรีม้งคละ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

ตำนานพระพุทธรูปทองคำของพระโพธิ์รังสีที่กล่าวว่า ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. 1820-1860) มีพระภิกษุจากลังกา จึงทรงขอให้พระเจ้าศรีธรรมโศกราชแต่งตั้งราชทูตเพื่ออัญเชิญพระราชนิพนธ์ไปขอประทานพระพุทธรูปทองคำจากเจ้ากรุงลังกา และเนื่องด้วยเมืองทั้งสองมีการติดต่อสัมพันธ์อยู่กับลังกาอย่างใกล้ชิด จึงเป็นไปตามพระราชประสงค์ เมื่ออัญเชิญมาประดิษฐานที่นครศรีธรรมราชได้มีการจัดงานพิธีสมโภชใหญ่โตเป็นเวลา 7 วัน พ่อขุนรามคำแหงได้เสด็จไปรับพระพุทธรูปทองคำที่นครศรีธรรมราชด้วยพระองค์เอง แล้วทำการอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ ณ กรุงสุโขทัย ซึ่งขบวนแห่ดังกล่าวได้มีวงดนตรีม้งคละนี้นำขบวนแห่มาด้วย สรุปได้ว่า กรุงสุโขทัยและศรีลังกาเคยมีการปะทะสังสรรค์กันทางด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมระหว่างกรุงสุโขทัยกับศรีลังกาอย่างแน่นนอน ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายของ Bohannan & Glozer (1973) กลุ่มวัฒนธรรมวงแหวนของเยอรมันในคริสต์ศตวรรษที่ 19 วัฒนธรรมมีการแพร่กระจายจากชนกลุ่มหนึ่งสู่ชนอีกกลุ่มหนึ่งโดยมีหลายลักษณะ ดังนี้ 1) เกิดขึ้นทุกสังคมที่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน 2) เป็นกระบวนการสองทางไป-กลับเสมอ 3) เป็นกระบวนการคัดเลือก คือ มีการยอมรับบางอย่างและไม่ยอมรับบางอย่าง วัฒนธรรมทางดนตรีประเภทนี้ และมีความคล้ายคลึงกับวงดนตรีประเภทนี้หากแต่ว่ามีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ วงต๊อบแก้งของจังหวัดเพชรบูรณ์ วงกาหลอของภาคใต้ ตึงโนงของภาคเหนือ วงต๋มโม่งและวงกันตรึมของภาคอีสาน มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของ Fitzgerald & Nathan (1989) มองว่าวัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากศูนย์กลาง หรือ จุดกำเนิดไปยังเขตภูมิศาสตร์เดียวกันและยุคสมัยที่ใกล้เคียงกันเท่าที่เกิดการยอมรับในสังคมนั้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถไปได้ทุกที่ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐานของคน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถไปได้ทุกที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ และในที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึง โดยที่คนสามารถสร้างวัฒนธรรมไปได้ทุกที่ไม่จำเป็นต้องกระจายในรูปแบบวงกลม

วงดนตรีม้งคละเป็นวงดนตรีที่เกิดขึ้นบริเวณเขตภาคเหนือตอนล่าง จากการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ของผู้วิจัยที่ยังมีวงดนตรีม้งคละหลงเหลืออยู่พบที่ อำเภอพรมพิราม อำเภอเมืองพิษณุโลก อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และอำเภอกงไกรลาศ อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย จะเห็นได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวนี้ มีอาณาเขตติดต่อกันทั้งหมดทั้ง 3 จังหวัด โดยผู้วิจัยตั้งข้อสันนิษฐานตามหลักการและทฤษฎีไว้หลายประการ ได้แก่ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้วยการสมรส เช่น ชาวสุโขทัยสมรสกับชาวพิษณุโลกจึงได้ย้ายภูมิลำเนาอยู่พิษณุโลกอาจทำให้เกิดการถ่ายทอดด้านวัฒนธรรมตามมาด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวความคิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม (บุญยงค์ เกศเทศ, 2536) ซึ่งกำหนดไว้ว่า ธรรมชาติของวัฒนธรรม ย่อมมีการสืบทอดกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในสังคมที่มีการคมนาคมติดต่อกันอย่างกว้างขวาง อย่างรวดเร็วการแลกเปลี่ยนหรือผสมผสานทางวัฒนธรรมไม่จำกัดเฉพาะในท้องถิ่นหรือภายในประเทศเท่านั้น หากยังขยายขอบเขตในต่างประเทศด้วย

2. ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม วงดนตรีม้งคละเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

การศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็น พบว่า มีความต้องการในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมครูขึ้นเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากที่ผ่านมาการถ่ายทอดและการสืบทอดอาศัยการเรียนกันแบบปากต่อปาก ผู้ที่มีความรู้เรื่องม้งคละล้วนแต่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและผู้ปฏิบัติเหล่านี้ส่วนใหญ่ค่อนข้างจะมีอายุมากเป็นเหตุที่ทำให้องค์ความรู้บางอย่างได้สูญหายไปพร้อมกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เพราะฉะนั้นในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวงดนตรีม้งคละนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะจะเป็นการเก็บรักษาทั้งประวัติความเป็นมาของวงดนตรีม้งคละในเขตภาคเหนือตอนล่าง บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีม้งคละ รูปแบบการบรรเลงวงดนตรีม้งคละที่มีมาตรฐาน ทั้งรูปแบบการบรรเลงแบบเก่าและรูปแบบการบรรเลงแบบใหม่ ครูผู้สอนที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับวงดนตรีม้งคละสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ปัญหาความจำเป็นในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีม้งคละเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จาก องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิธีการบรรเลงต่าง ๆ ที่ได้จากการลงพื้นที่จริง และศึกษาปัญหาความจำเป็นตามสภาพปัจจุบันนำมาเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ เพื่อใช้สร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปิยพันธ์ แสนทวีสุข, 2544) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการสอนดนตรี ของสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาปรากฏว่า สภาพปัญหาในปัจจุบันด้านคณาจารย์ บุคลากรด้านหลักสูตร การจัดการศึกษา ด้านอาคาร วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ ด้านนิสิต นักศึกษา ด้านการวิจัย และด้านการบริการทางวิชาการสู่ชุมชน อยู่ในระดับน้อย แนวทางการพัฒนาการสอนดนตรีของสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจารย์ที่ขาดทักษะทางปฏิบัติควรส่งไปอบรมเพิ่มเติม มีการตรวจสอบระบบการเรียนการสอนตามหลักสูตร จัดสัมมนาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงหลักสูตร ส่งเสริมให้อาจารย์สร้างสื่อการสอนไว้ใช้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและควรส่งเสริมพัฒนาศักยภาพทางภูมิปัญญาทางดนตรีของชุมชนให้เป็นที่ยอมรับในรูปแบบของการบริการวิชาการสู่ชุมชน

3. การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม วงดนตรีม้งคละเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีม้งคละ จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู จากกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเน้นไปที่กลุ่มครูที่สอนดนตรีและสถานศึกษาที่มีเครื่องดนตรีม้งคละเก็บไว้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างและพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรม มีความสอดคล้องกับแนวคิดของทาบ (Taba, 1962) โดยทาบได้จัดเรียงกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นของผู้เรียนในการกำหนดจุดมุ่งหมาย โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการมาเป็นหลักในการพิจารณา การคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดเอาไว้เป็นสำคัญ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของปรารภ แก้วเศษ (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษาปายายเลนสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษา

ปายาเลนสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ 1) เริ่มศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัย 2) การสำรวจศึกษาพื้นที่โครงการชุมชน และนโยบายของหน่วยงาน 3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกแบบสร้างหลักสูตร 4) ให้ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการและครูผู้สอนตรวจสอบเอกสารหลักสูตรที่สร้างขึ้นปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ และ 5) นำหลักสูตรไปทดลองใช้หลังจากการฝึกอบรม พบว่า ความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 คะแนนเฉลี่ยของความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติ จากการทดสอบหลังจากการฝึกอบรมสูงกว่า 60% ทั้งวิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมสูงกว่าระดับปานกลาง เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการฝึกอบรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในเขตพื้นที่โครงการ และนอกพื้นที่โครงการได้ นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์สำหรับครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม และใช้วิธีกระตุ้นแรงจูงใจและความสนใจในการฝึกอบรม ด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย มีการใช้สื่อการเรียนแบบประสม มีการฝึกปฏิบัติจริง ทำให้ไม่น่าเบื่อหน่ายและมีการตื่นตัวในการฝึกอบรมอยู่ตลอดเวลา สามารถศึกษาพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตัวเองได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี วงษ์สะพาน (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูในการสร้างนวัตกรรมบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมครู โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การจัดทำร่างหลักสูตร 3) การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร และ 4) ประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่า 1) โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับความต้องการของครูผู้เข้าอบรม 2) ผลการศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมครูในการสร้างนวัตกรรมบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ พบว่า ครูผู้เข้ารับการอบรม มีคะแนนการทดสอบความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการวิเคราะห์ หลังได้รับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรนำหลักสูตรฝึกอบรมครู เรื่องวงดนตรีมิ่งคละไปพัฒนาเป็นหลักสูตรที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนในวิชาดนตรี ต้องแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอุดมศึกษา จนถึงระดับครูผู้สอน
2. ควรจัดทำงบประมาณเพื่อจัดพิมพ์เอกสารคู่มือฝึกอบรมให้กับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด สำนักศิลปะและวัฒนธรรมประจำมหาวิทยาลัย และสถาบันทางการศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง เพื่อเป็นการเผยแพร่เอกสารอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้เป็นหลักสูตรดนตรีพื้นบ้าน หรือดนตรีชาติพันธุ์ในเขตภาคเหนือตอนล่าง เพื่อจัดทำหลักสูตรดนตรีท้องถิ่น และจัดให้มีการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับปริญญาตรี

2. ควรมีการทําวิจัยในการนําคํารู้มาประยุกต์ให้มีความทันสมัย ในเชิงวัฒนธรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน และประเทศชาติต่อไป
3. ควรทําวิจัยด้านสังคมศาสตร์ทางดนตรีมีงคละของแต่ละจังหวัดในเชิงลึกเพื่อเก็บรักษาความเป็นตัวตนและภูมิปัญญาของแต่ละเขตพื้นที่
4. ควรนําคํารู้เกี่ยวกับการบรรเลงมาสร้างมาตรฐานเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- คมกริช การินทร์. (2555). *ดนตรีมีงคละ: ดนตรีภาคเหนือตอนล่าง*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เคียง ชานี. (2557, 18 มีนาคม). ผู้สืบทอดวงดนตรีมีงคละที่มีความเก่าแก่ที่สุดในจังหวัดสุโขทัย [สัมภาษณ์]. บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). *ศาสตร์และศิลป์แห่งภาษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- ประโยชน์ ลูกพลับ. (2557, 28 มีนาคม). ประธานชมรมดนตรีพื้นบ้านมีงคละจังหวัดพิษณุโลก [สัมภาษณ์]. ประรณ แก้วเศษ. (2543). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษาป่าชายเลน จังหวัดสมุทรปราการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- ปิยพันธ์ แสนทวีสุข. (2544). *แนวทางการพัฒนาการสอนดนตรี ของสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- พระมหา (เทพประภาส มากคล้าย). (2558). *แนวทางการเสริมสร้างสมานฉันท์โดยใช้กลไกอัตลักษณ์วัฒนธรรมปีกลองมีงคละ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนภาษาถิ่นสุโขทัย กลุ่มน้ำน่านตอนบน ในจังหวัดอุดรดิตถ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มนตรี วงษ์สะพาน. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูในการสร้างนวัตกรรมบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพฯ.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2530). มีงคละเกร็ดปี่พาทย์ลังกา. *วารสารถนนดนตรี*, 1(5), 35-40.
- สุวัฒน์ สุวรรณโรจน์. (2557, 19 มีนาคม). ผู้สืบทอดวงปี่กลองที่ตำบลไกรใน อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย [สัมภาษณ์].
- เสมียน เนื้อนัย. (2557, 25 มีนาคม). ผู้รักษาการควบคุมวงดนตรีมีงคละในอำเภอฟิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ [สัมภาษณ์].
- Bohannon, P., & Glozer, S. (1973). *Hi points in Anthropology*. New York: Alfred A. Knopf.
- Fitzgerald, & Nathan, J. (1989). *A comparative analysis of teacher concerns and existing university offerings and practices regarding the teaching of adolescents in general music classrooms* (Doctor of Education). New York: Syracuse University.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York: Harcourt. Brace and World.